

AIKAKONE

KOTKAN KESKUSTAN
KAUPUNKIRAKENTEEN KEHITYS

AIKAKONE

KOTKAN KESKUSTAN KAUPUNKIRAKENTEEN KEHITYS

**Työ on tehty osana Kotkan keskustan
osayleiskaavaa**

Karttakorjaus

Prosessissa vanha kartta on venytetty nykyisen pohjakartan päälle käyttäen ”varmoja pisteitä” kohdistamisessa esim. Pyhän Nikolaoksen kirkkoa, reduutti Kotkaa sekä Elisabethin majakkaa.

Analyysi

Analysoitu kahden päällekkäin olevan kartan paljastamia yhtäläisyyksiä sekä poikkeavuuksia.

Tulokset

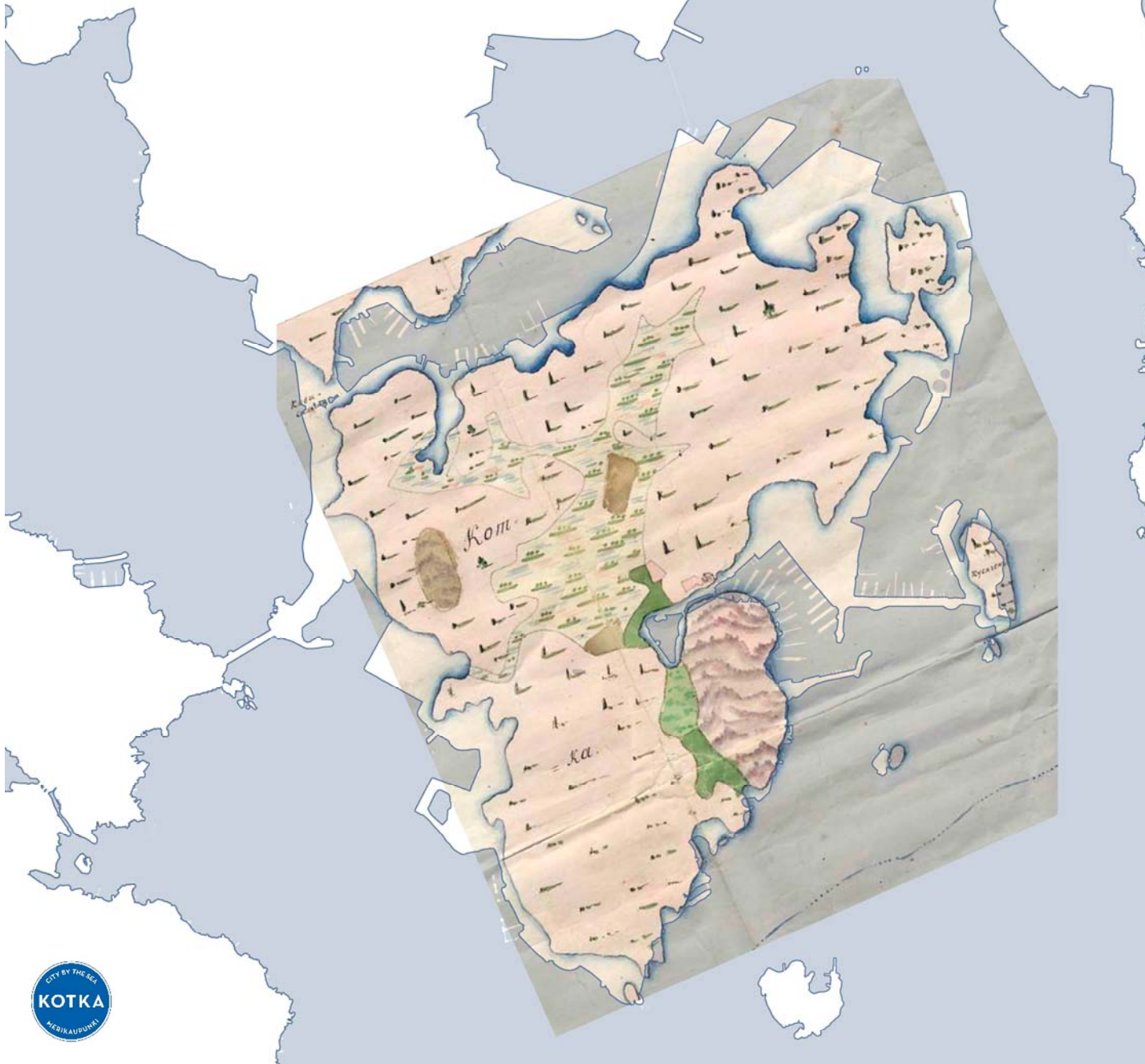
Usein tutkitaan yksittäisiä arvorakennuksia, mutta ei ymmärretä kaupunkirakenteen kokonaisuuksia. Työn pyrkimys on tuottaa tietoa kaupungin kehityksestä menneestä tähän päivään. Se on elintärkeää hahmotettaessa tulevaisuutta.

KOTKANSAARI

- 1700 ENNEN RUOTSINSALMEN AIKAA

Karttaan merkittyä:

- Matalat ja kosteat alueet saaren keskiosassa
- Merkittävimpiä kallioita
- Mutalahti, Sapokka
- Kotkansaaren torppa Sapokan rannalla
- Rantaviivan muutos:
  - Maan nouseminen 2,5mm / vuosi
  - Ihmisen toiminta
  - Sataman ja teollisuuden täytöt

KOTKANSAARI

- 1700 ENNEN RUOTSINSALMEN AIKAA

Karttaan merkittyä:

- Matalat ja kosteat alueet saaren keskiosassa
- Merkittävimpiä kallioita
- Mutalahti, Sapokka
- Kotkansaaren torppa Sapokan rannalla
- Rantaviivan muutos:
  - Maan nouseminen 2,5mm / vuosi
  - Ihmisen toiminta
  - Sataman ja teollisuuden täytöt

Mitä näkyy tänään:

- Museokatu "suon" reunassa
- Tammikadun linjaus

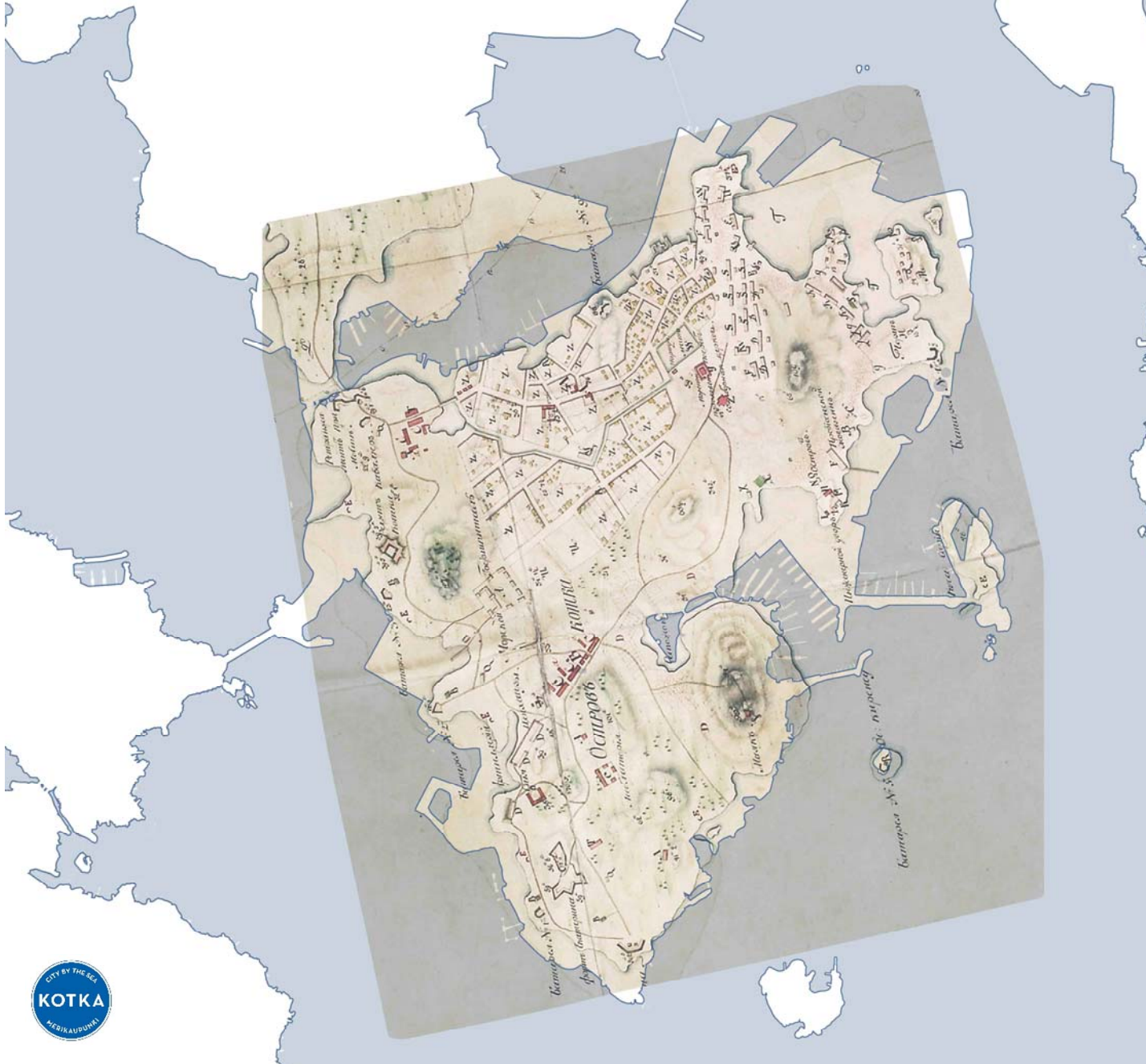

LINNOITUSKAUPUNKI

1790 RUOTSINSALMI

Karttaan merkittyä:

- Saaren eteläpuoli on sotilaskäytössä, siellä sijaitsevat merkittävimmät linnoituslaitteet. Pohjoispuoli on varuskunnan asuinkasarmien ja ”siviiliasumisen” muodostamaa yhdyskuntaa. Yhdyskunnan ja sotilaskäytössä olevan alueen välillä on havaittavissa selkeä raja
- Yhdyskunnan eteläosa ruutukaavaa, pohjoisosa vapaampaa maastoa ja kivisalmesta saapuvaa tietä myötäilevää
- Kulkuyhteydet yhdyskunnan ja linnoitteiden välillä
- Kalliot rakentamatta
- Ruotsinsalmen kanava saaren kosteaa keskialuetta kuivaamassa
- Sillat: Kivisalmi, Mutalahti

LINNOITUSKAUPUNKI

1790 RUOTSINSALMI

Karttaan merkittyä:

- Saaren eteläpuoli on sotilaskäytössä, siellä sijaitsevat merkittävimmät linnoituslaitteet. Pohjoispuoli on varuskunnan asuinkasarmien ja "siviiliasumisen" muodostamaa yhdyskuntaa. Yhdyskunnan ja sotilaskäytössä olevan alueen välillä on havaittavissa selkeä raja
- Yhdyskunnan eteläosa ruutukaavaa, pohjoisosa vapaampaa maastoa ja kivisalmesta saapuvaa tietä myötäilevää
- Kulkuyhteydet yhdyskunnan ja linnoitteiden välillä
- Kalliot rakentamatta
- Ruotsinsalmen kanava saaren kosteaa keskialuetta kuivaamassa
- Sillat: Kivisalmi, Mutalahti

Mitä näkyy tänään:

- Nykyinen keskusta ja kauppatori samalla alueella Ruotsinsalmen "siviilikeskustan" ja paraatitorin kanssa
- Olevassa rakennuskannassa heijastuu Ruotsinsalmen "siviiliyhdyskunnan" ja sotilasalueen raja
- Katuverkon yhtäläisyydet: Kotkantie, Vuorelankulma, Keskuskatu, Kymenlaaksonkatu, Tallinnankatu, Museokatu, Tammikatu

- ◇ Toriaukiot
- ◆ Aikakauden säilyneitä rakennuksia

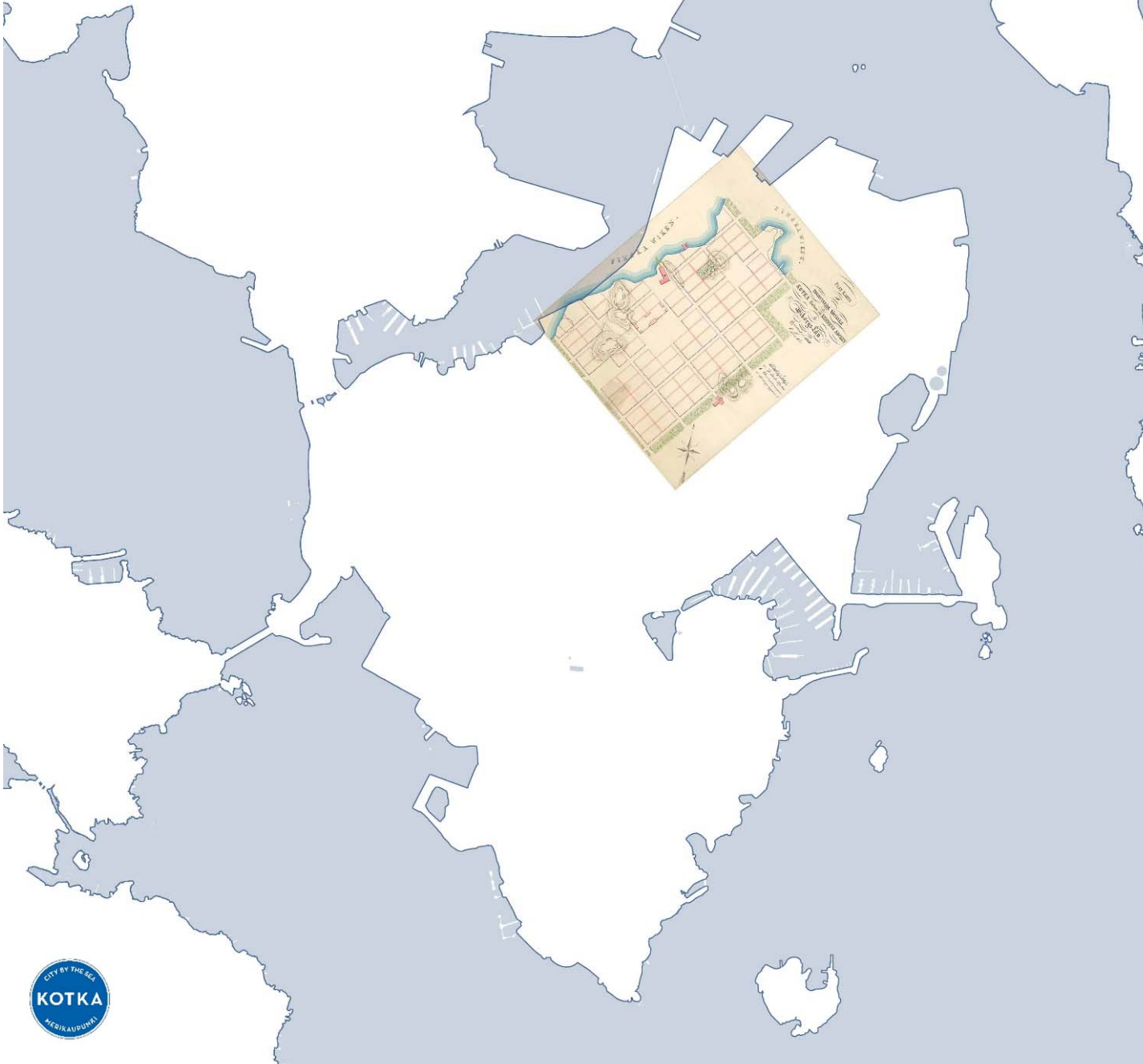

UUSI ALKU

1850 C.LINDH

Karttaan merkittyä:

- Ensimmäinen ruutukaava Ruotsinsalmen ”siviilikeskustan” alueelle

UUSI ALKU

1850 C.LINDH

Karttaan merkittyä:

- Ensimmäinen ruutukaava Ruotsinsalmen "siviilikeskustan" alueelle

Mitä näkyy tänään:

- Luo pohjan katuverkon suunnalle
- Korttelit monin paikoin lähes identtiset nykyisten kanssa
- Keskustori nykyisen Kauppatorin tuntumassa
- Katuverkon yhtäläisyydet ilmeisiä:
Kirkkokatu, Keskuskatu, Kymenlaaksonkatu,
Kaivokatu, Ruotsinsalmenkatu, Kauppakatu,
Ruukinkatu

◇ Toriaukiot

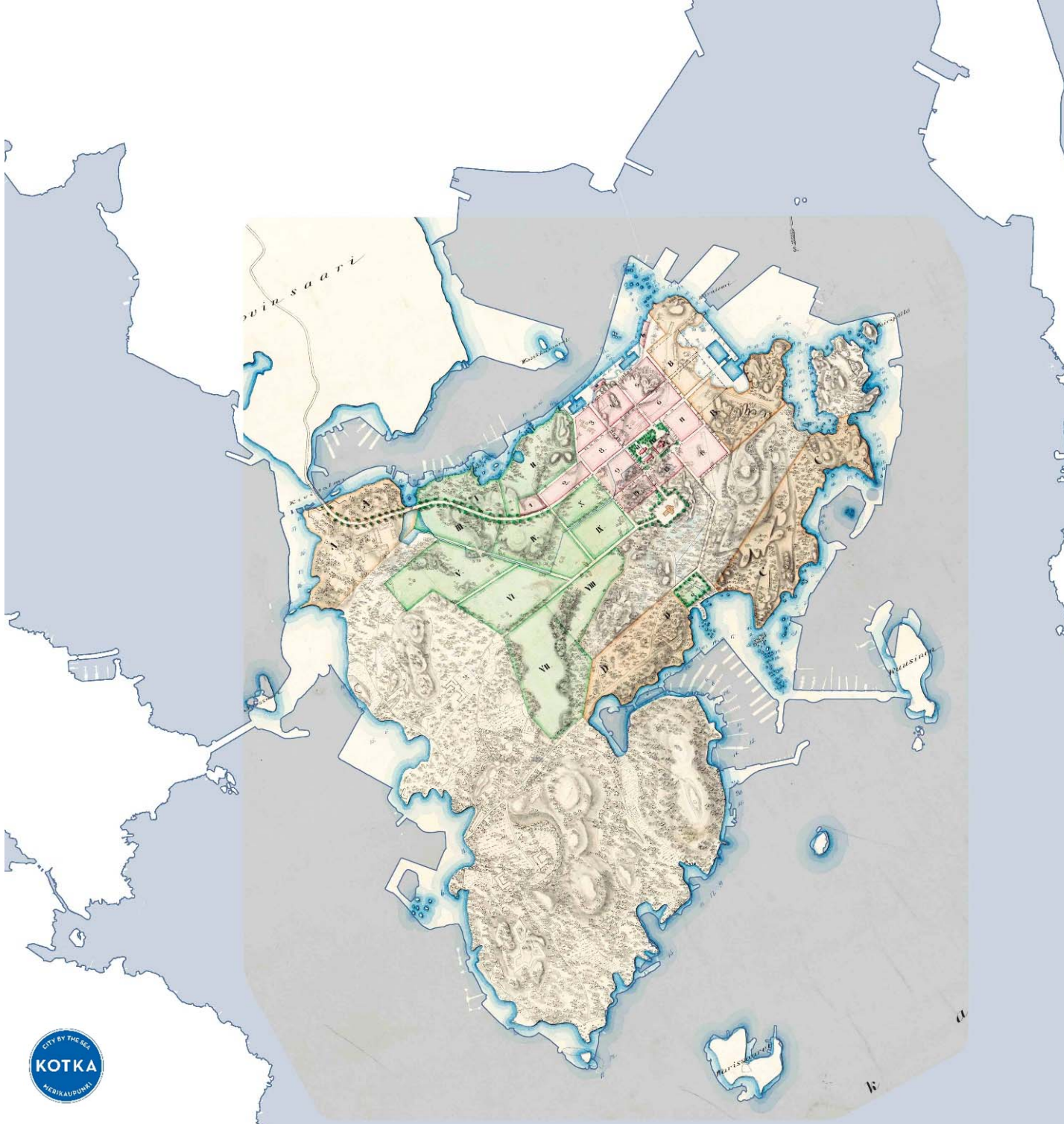

PUUKAUPUNKI 1870-1900

1866 KONRAD REUTER

Karttaan merkittyä:

- Höyrysahat sallittiin asetuksella 1857 Ruotsinsalmen linnoituskaupungin raunioille alkoi nousta sahateollisuusyhdyskunta
- Saaren rannoista merkittävä osa varattu teollisuudelle ja satamatoiminnalle
- Satama syntyy suojaisaan Härniemeen
- Keskusta saaren pohjoisosassa Ruotsinsalmen "siviilikeskustan" alueella
- Ruutukaava ja keskustan sijainti noudattelevat C. Lindhin 1850 kaavaa
- Nykyisen Kauppatorin alueelle merkitty kirkko, koulu sekä raatihuone
- Sapokan tuntumaan piirretty hautausmaa
- Saaren eteläosa pääosin rakentamatonta
- Kanava keskustasta Mutalahteen

PUUKAUPUNKI 1870-1900

1866 KONRAD REUTER

Karttaan merkittyä:

- Höyrysahat sallittiin asetuksella 1857 Ruotsinsalmen linnoituskaupungin raunioille alkoi nousta sahateollisuusyhdyskunta
- Saaren rannoista merkittävä osa varattu teollisuudelle ja satamatoiminnalle
- Satama syntyy suojaan Härniemeen
- Keskusta saaren pohjoisosassa Ruotsinsalmen "siviilikeskustan" alueella
- Ruutukaava ja keskustan sijainti noudattelevat C. Lindhin 1850 kaavaa
- Nykyisen Kauppatorin alueelle merkitty kirkko, koulu sekä raatihuone
- Sapokan tuntumaan piirretty hautausmaa
- Saaren eteläosa pääosin rakentamatonta
- Kanava keskustasta Mutalahteen

Mitä näkyy tänään:

- Keskustan kadut ja korttelit lähes identtisiä
- Katuverkon yhtäläisyydet ilmeisiä. Erityisesti Kotkantie - Vuorelankulma – Kirkkokatu. Gutzeitintie ja Museokatu noudattelevat teollisuudelle varatun alueen reunalinjaa.

PUUKAUPUNKI 1870-1900

1874 KONRAD REUTER

Karttaan merkittyä:

- Ruutukaava leviää länteen
- Satama laajenee kaupunginlahden suuntaan
- Kaksi esplanadia nykyisen Koulukadun jatkeella ja Kirkkokadun varrella
- Tori ja hallintokortteli nykyisen keskustan alueelle

PUUKAUPUNKI 1870-1900

1874 KONRAD REUTER

Karttaan merkittyä:

- Ruutukaava leviää länteen
- Satama laajenee kaupunginlahden suuntaan
- Kaksi esplanadia nykyisen Koulukadun jatkeella ja Kirkkokadun varrella
- Tori ja hallintokortteli nykyisen keskustan alueelle

Mitä näkyy tänään:

- Katuverkko lähes nykyisellä paikallaan.
- Nykyiset Keskuskadun länsipään korttelit lähes identtisiä 1874 kaavan mukaan.
- Kuivatuskanavaa käännetty noudattelemaan ruutukaavaa, "Puutteenkuja" syntyy
- Toriksi merkityllä aukealla nykyisin Sibeliuksen puiston voimakkaammin muokattu itäpäätä
- Nykyinen tori ja kaupungintalon alue varattu raatihuoneelle, koululle sekä muille julkisille rakennuksille

- ◆ Aikakauden säilyneitä rakennuksia

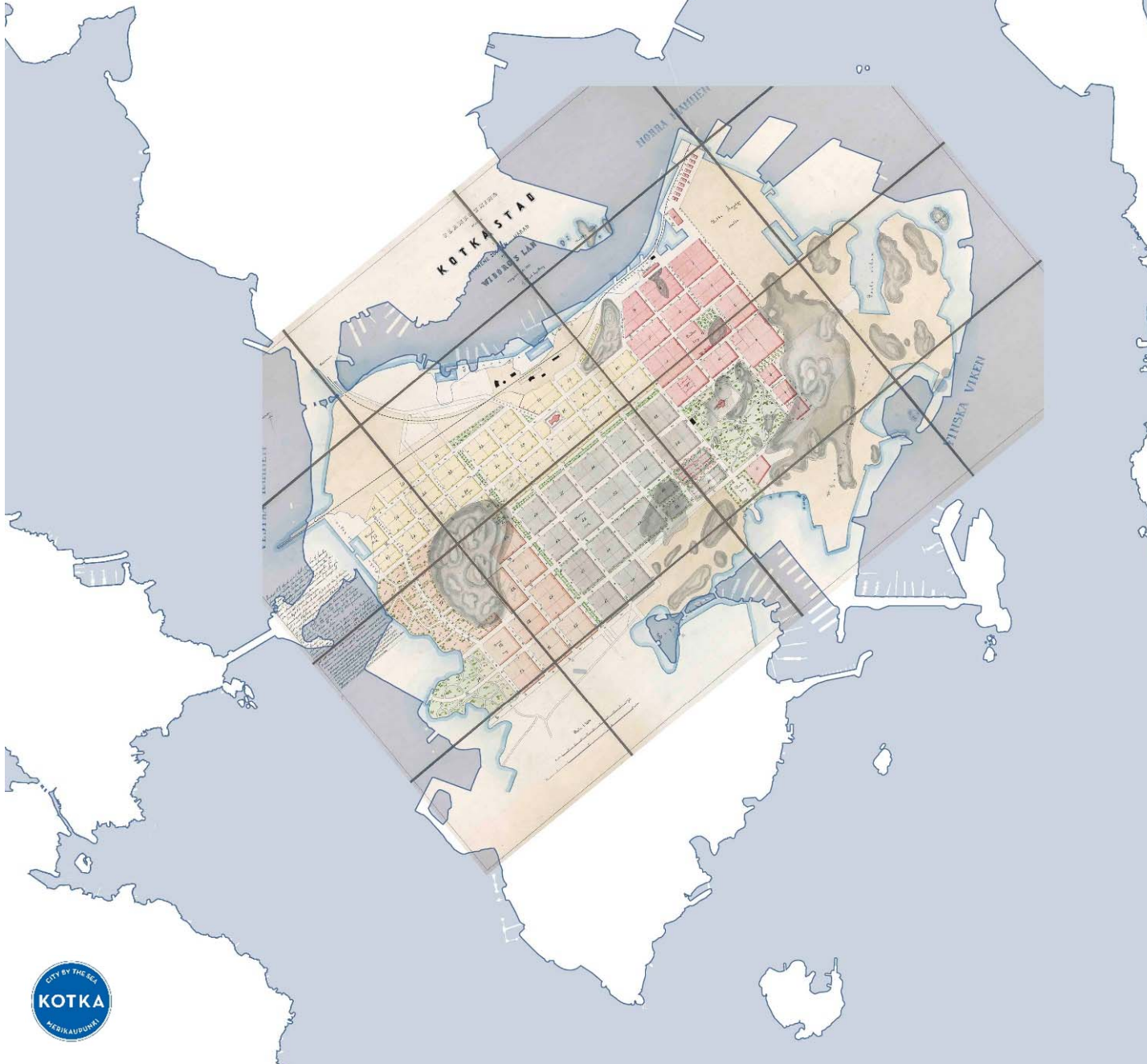

PUUKAUPUNKI 1870-1900

1891 KARL APPELBERG

Karttaan merkittyä:

- Ruutukaava –korttelirakenne laajenee saaren läntisen rannan ja Sapokan
- Satama- ja teollisuusalueet jatkavat laajenemistaan, rautatie satamaan, aseman paikka määritelty
- Kaksi merkittävää esplanadia, Keskus- ja Eteläpuistokadun alueella
- Raatihuoneen taakse merkitty puisto
- 1866 kaavassa oleva Sapokan hautausmaa merkitty Puistotoriksi
- Isopuisto ensimmäistä kertaa puistoksi
- Mutalahti ja kanava kuivanut / täytetty
- Saaren lounaisrannalla huvilatontteja

PUUKAUPUNKI 1870-1900

1891 KARL APPELBERG

Karttaan merkittyä:

- Ruutukaava –korttelirakenne laajenee saavuttaen saaren läntisen rannan ja Sapokan
- Satama- ja teollisuusalueet jatkavat laajenemistaan, rautatie satamaan, aseman paikka määritelty
- Kaksi merkittävää esplanadia, Keskus- ja Eteläpuistokadun alueella
- Raatihuoneen taakse merkitty puisto
- 1866 kaavassa oleva Sapokan hautausmaa merkitty Puistotoriksi
- Isopuisto ensimmäistä kertaa puistoksi
- Mutalahti ja kanava kuivanut / täytetty
- Saaren lounaisrannalla huvilatontteja

Mitä näkyy tänään:

- Ruutukaava -korttelirakenne jäänyt osin toteutumatta erityisesti Puistotien ja Museokadun alueella
- Itäkadun korttelit toteutuneet identtisinä
- Keskuskadun esplanadi toteutunut, toisesta nähdään osia
- Torit nykyisillä paikoillaan
- Nykyinen rautatie noudattelee 1891 linjauksia

- ◆ Aikakauden säilyneitä rakennuksia

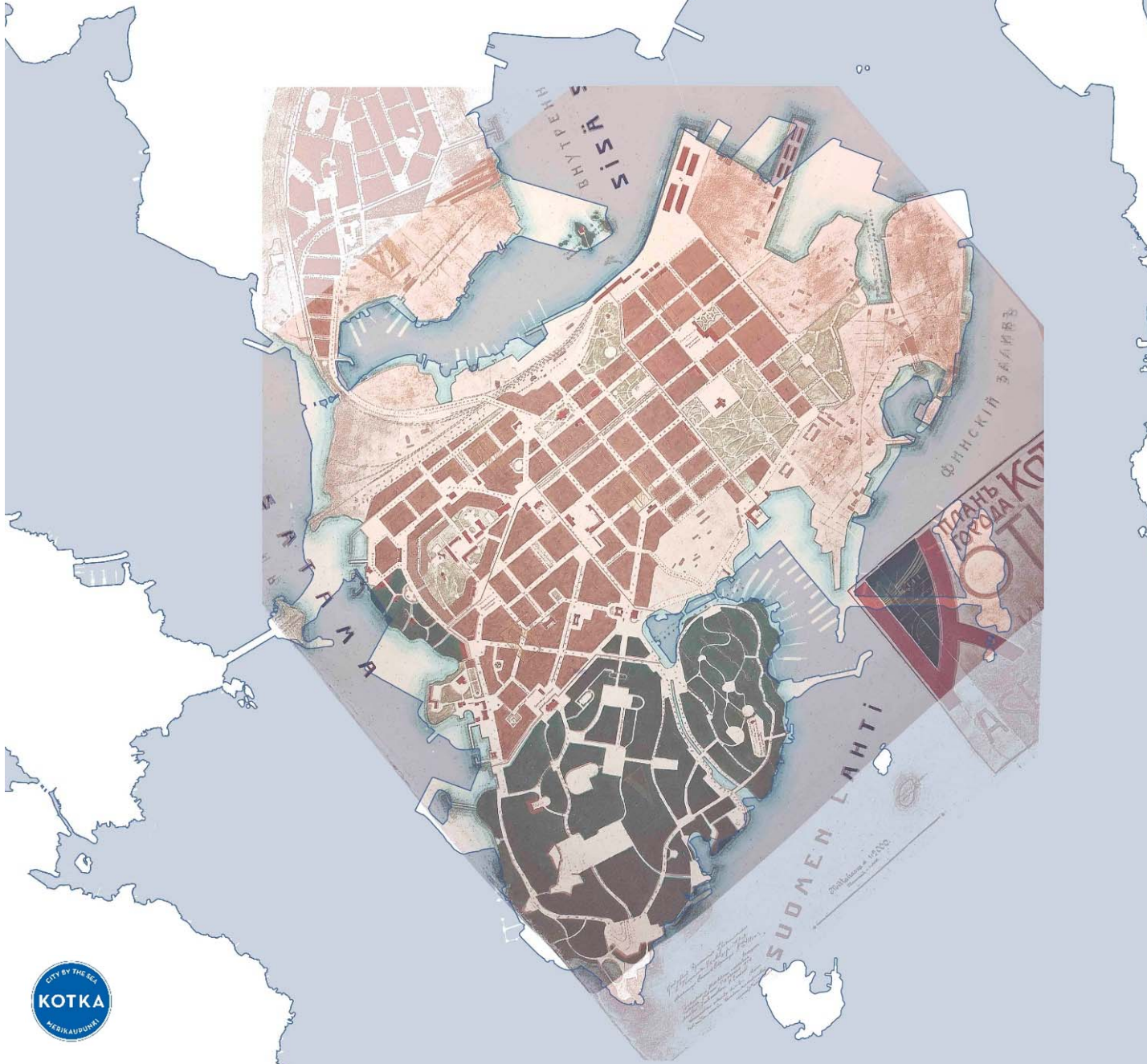

KIVIKAUPUNKI 1900-1917

1910 VALTER THOMÉN, HUGO LILIUS

Karttaan merkittyä:

- Kaavatekstit venäjäksi, esitystapa kansallisromanttista tyyliä
- Kaupunkirakenne levinnyt Puistolan alueelle sekä saaren länsirannalle
- Nykyisen Puistotien paikalla oleva Bulevardinkatu sekä Museokatu palautettu kartalle 1891 ruutukaavan sijaan. Museonkatu jatkuu saaren länsirantaan
- Kaupunkirakenne Jugend tyylin kivi-kaupunkia jäykän ruutukaavan sijaan.
- Kaupunkitaide käyttää vapaasti hyväkseen maastonmuotoja, näkymiä ja valittuja kohokohtia. Monumentaalisuus, pitkät katulinjat päätteenään aukiot mm. Kirkkotori Bulevardinkadun päätteenä
- Sibeliuksen puisto oikealle paikalleen, Tammikadun paikalla kanava, Gutzeitin kalliolla "Eiramainen" huvila-alue
- Eteläpuistokadun esplanadi lähes kadonnut

KIVIKAUPUNKI 1900-1917

1910 VALTER THOMÉN, HUGO LILIUS

Karttaan merkittyä:

- Kaavatekstit venäjäksi, esitystapa kansallisromanttista tyyliisuuntaa
- Kaupunkirakenne levinnyt Puistolan alueelle sekä saaren länsirannalle
- Nykyisen Puistotien paikalla oleva Bulevardinkatu sekä Museokatu palautettu kartalle 1891 ruutukaavan sijaan. Museonkatu jatkuu saaren länsirantaan
- Kaupunkirakenne Jugend tyylin kivi-kaupunkia jäykän ruutukaavan sijaan.
- Kaupunkitaide käyttää vapaasti hyväkseen maastonmuotoja, näkymiä ja valittuja kohokohtia. Monumentaalisuus, pitkät katulinjat päätteenään aukiot mm. Kirkkotori Bulevardinkadun päätteenä
- Sibeliuksen puisto oikealle paikalleen, Tammikadun paikalla kanava, Gutzeitin kalliolla "Eiramainen" huvila-alue
- Eteläpuistokadun esplanadi lähes kadonnut

Mitä näkyy tänään:

- Keskusta-alueen rakenne toteutunut lähes suunnitelman mukaan
- Puistotie (Bulevardinkatu) sekä Haukkavuorenkatu (Keisarin satamakatu) edelleen alueelliset pääväylät. Mussalonkatu jäänyt toteutumatta
- Banaanilaituri saanut muotonsa
- ◆ Aikakauden säilyneitä rakennuksia

1920-LUKU

1923 BIRGER BRUNILA

Karttaan merkittyä:

- Kaupunkirakenteen kasvun painopiste Puistotien (Bulevardinkatu) sekä Katariinan (Puistolan) alueilla
- Julkisirakentamista mm. kouluja saaren länsiosaan
- Kuusisenkatu ja Museokatu säilyttäneet merkityksensä
- Suunnitelmissa kokonaisvaltainen Eliel Saarisen esitystapaa muistuttava ote. Laajojen umpikortteleiden muodostama kaupunkimassa
- Teollisuus ja rautatie laajentuneet saaren länsirannalle
- Puistolan urheilukenttä paikalleen
- Kanava poistunut Tammikadun paikalta
- Sofiankatu ison puiston eteläreunalla

1920-LUKU

1923 BIRGER BRUNILA

Karttaan merkittyä:

- Kaupunkirakenteen kasvun painopiste Puistotien (Bulevardinkatu) sekä Katariinan (Puistolan) alueilla
- Julkisirakentamista mm. kouluja saaren länsiosaan
- Kuusisenkatu ja Museokatu säilyttäneet merkityksensä
- Suunnitelmissa kokonaisvaltainen Eliel Saarisen esitystapaa muistuttava ote. Laajojen umpikortteleiden muodostama kaupunkimassa
- Teollisuus ja rautatie laajentuneet saaren länsirannalle
- Puistolan urheilukenttä paikalleen
- Kanava poistunut Tammikadun paikalta
- Sofiankatu ison puiston eteläreunalla

Mitä näkyy tänään:

- Puistotien (Bulevardinkatu) alue jäänyt rakennusten osalta pääosin toteutumatta
- Puistolan katuverkko sekä rakennuspaikat lähes nykyisellään

- ◆ 1920-luvun säilyneitä rakennuksia

1930-LUKU

1923 BIRGER BRUNILA

Karttaan merkittyä:

- Kaupunkirakenteen kasvun painopiste Puistotien (Bulevardinkatu) sekä Katariinan (Puistolan) alueilla
- Julkisirakentamista mm. kouluja saaren länsiosaan
- Kuusisenkatu ja Museokatu säilyttäneet merkityksensä
- Suunnitelmissa kokonaisvaltainen Eliel Saarisen esitystapaa muistuttava ote. Laajojen umpikortteleiden muodostama kaupunkimassa
- Teollisuus ja rautatie laajentuneet saaren länsirannalle
- Puistolan urheilukenttä paikalleen
- Kanava poistunut Tammikadun paikalta
- Sofiankatu ison puiston eteläreunalla

Mitä näkyy tänään:

- Puistotien (Bulevardinkatu) alue jäänyt rakennusten osalta pääosin toteutumatta
- Puistolan katuverkko sekä rakennuspaikat lähes nykyisellään

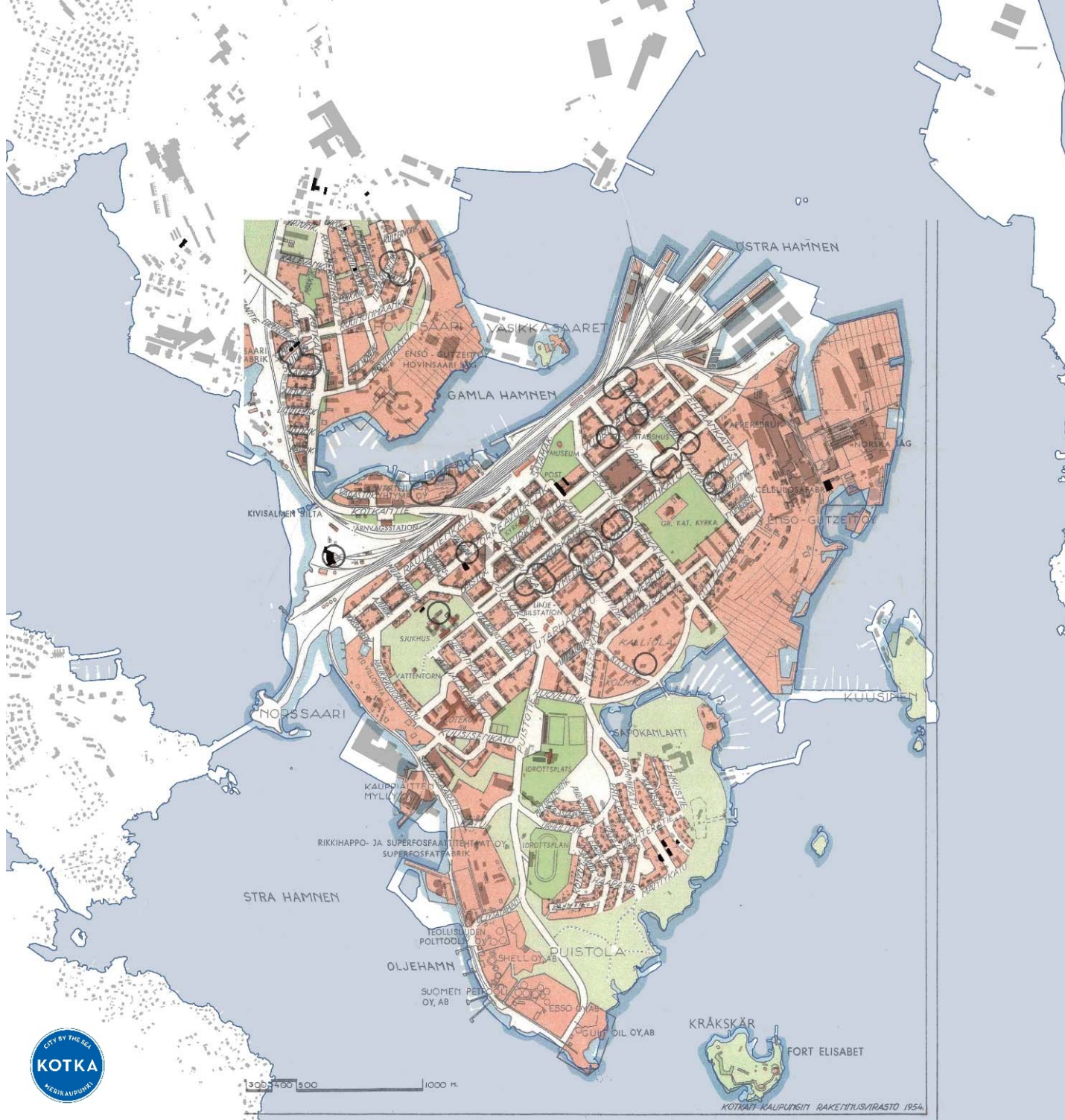
- ◆ 1930-luvun säilyneitä rakennuksia

SOTA-AIKA 1954 OPASKARTTA

Karttaan merkittyä:

- Urheilukeskuksen rakentaminen katkaisee Kuusisenkadun ja Sapokan välisen yhteyden sekä muuttaa Museokadun tyngäksi
- Puistotiestä alueen merkittävin kulkuyhteys
- Sataman ja teollisuusalueiden merkittävä laajeneminen mm. Öljysatama
- Aiemmissä kaavoissa säilynyt viheryhteys meren rantaan saaren itäosassa katkeaa tehtaan laajenemisen myötä

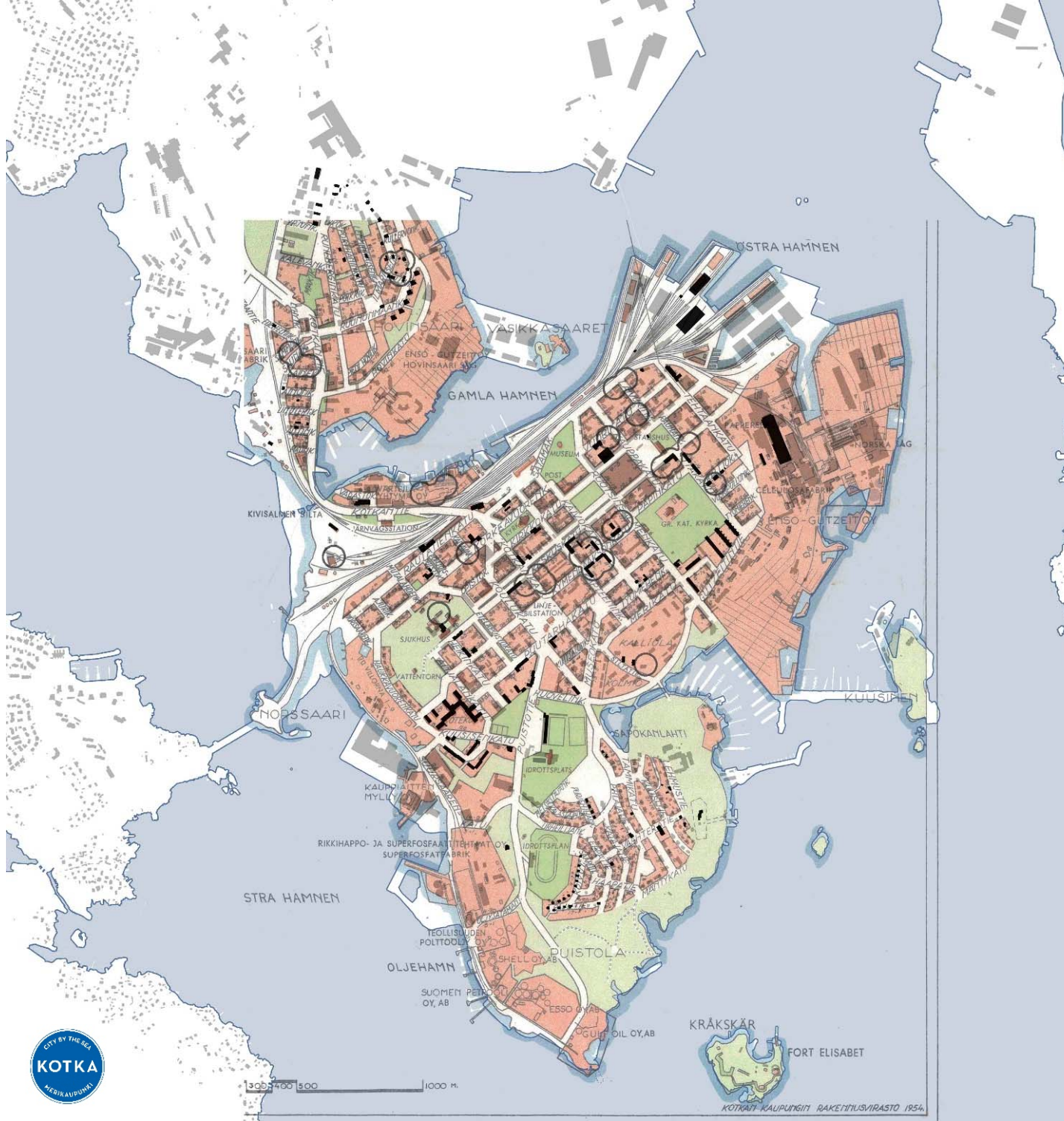
- Ilmapommituksissa tuhoutuneita kortteleita
- ◆ Sota aikana rakennettuja säilyneitä rakennuksia

JÄLLEENRAKENNUSKAUSI

1954 OPASKARTTA

Karttaan merkittyä:

- Urheilukeskuksen rakentaminen katkaisee Kuusisenkadun ja Sapokan välisen yhteyden sekä muuttaa Museokadun tyngäksi
- Puistotiestä alueen merkittävin kulkuyhteys
- Sataman ja teollisuusalueiden merkittävä laajeneminen mm. Öljysatama
- Aiemmissä kaavoissa säilynyt viheryhteys meren rantaan saaren itäosassa katkeaa tehtaan laajenemisen myötä

- Ilmapommituksissa tuhoutuneita kortteleita
- ◆ Jälleenrakennuskauden säilyneitä rakennuksia

TEOLLINEN RAKENTAMINEN

1964 OLLI KIVINEN

Karttaan merkittyä:

- 20-luvun vanhentunutta kaavaa valittiin uudistamaan prof. Kivinen
- Koko keskusta-alue käsiteltiin uudestaan, ei rakennussuojelua, vain uusimmat rakennukset säästettiin
- Saaren länsipäähän massiiviset kolmikerroksiset liikennejärjestelyt, tunneli satamaan
- Vuorikadun ja rannan väli satamaksi
- Tuulimyllykorttelit sekä suhteellisen tehon lähiömäinen kaupunkirakenne
- Laajoilta osin voimassa edelleen
- Urheilukeskuksen syntymisellä laajat vaikutukset luontaisiin liikennevirtoihin

TEOLLINEN RAKENTAMINEN

1964 OLLI KIVINEN

Karttaan merkittyä:

- 20-luvun vanhentunutta kaavaa valittiin uudistamaan prof. Kivinen
- Koko keskusta-alue käsiteltiin uudestaan, ei rakennussuojelua, vain uusimmat rakennukset säästettiin
- Saaren länsipäähän massiiviset kolmikerroksiset liikennejärjestelyt, tunneli satamaan
- Vuorikadun ja rannan väli satamaksi
- Tuulimyllykorttelit sekä suhteellisen tehon lähiömäinen kaupunkirakenne
- Laajoilta osin voimassa edelleen
- Urheilukeskuksen syntymisellä laajat vaikutukset luontaisiin liikennevirtoihin

Mitä näkyy tänään:

- Kaava herätti myös kaupunkiympäristön suojeluun, 70-luvulla ensimmäiset suojelukaavat
- Myös kaupunkirakennetta suojeltiin sataman laajenemisen kustannuksella

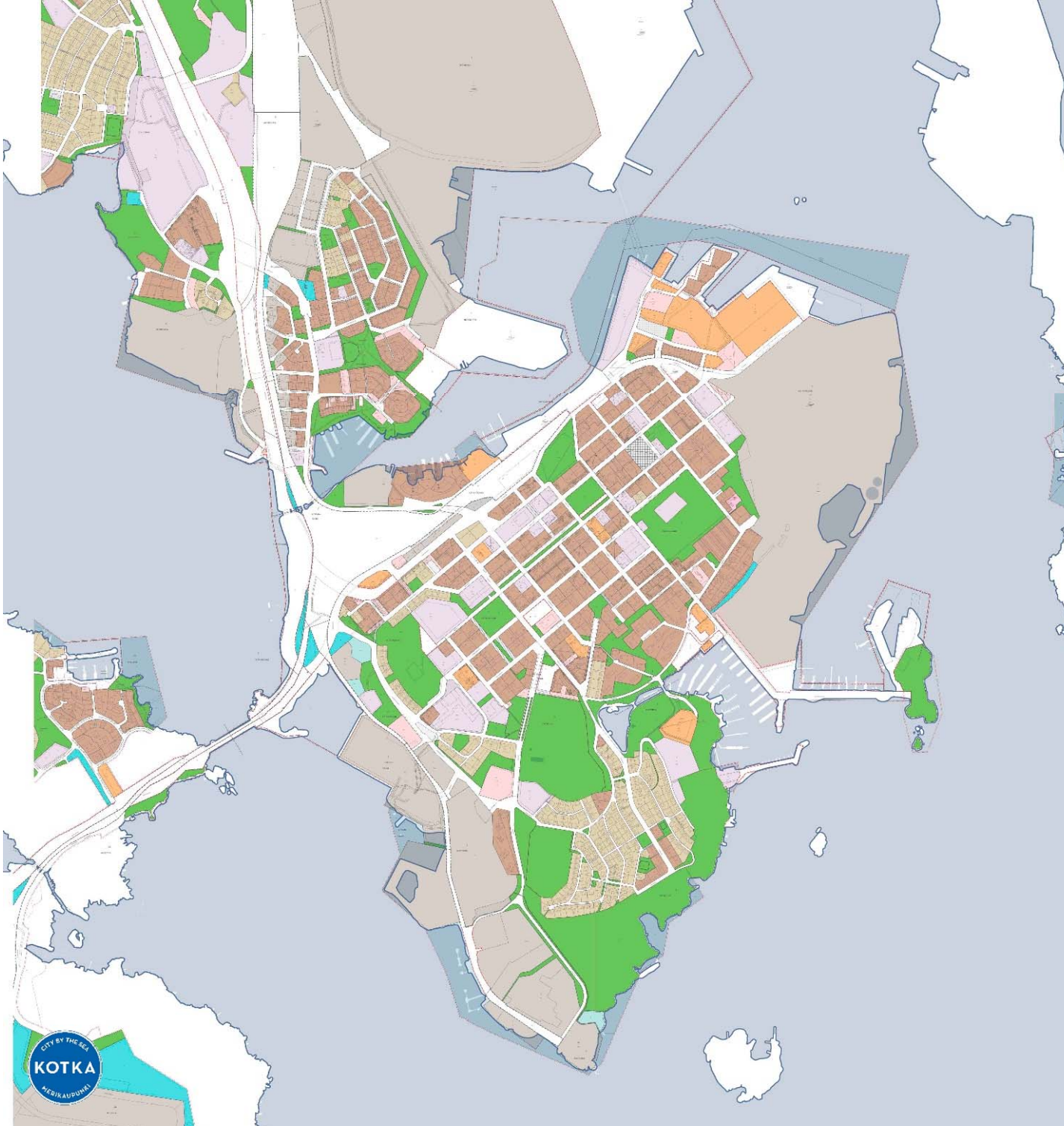
- ◆ Aikakauden rakennuksia

AJANTASAINEN ASEMAKAAVA 2018

Kotkansaaren yleiskaavoitus:

- ...1964 Kivisen kaava
- 32 vuotta taukoa
- 1996 Kotkansaaren OYK
- yli 20 vuotta taukoa
- 2019 Kotkan keskustan OYK

AJANTASAINEN ASEMAKAAVA 2018

Kotkansaaren yleiskaavoitus:

- ...1964 Kivisen kaava
- 32 vuotta taukoa
- 1996 Kotkansaaren OYK
- yli 20 vuotta taukoa
- 2016 Kotkan keskustan OYK...

Kaupunki uusien haasteiden edessä:

- Keskustan elinvoimaisuuden säilyttäminen
- Sisääntuloteiden ahtaus ja raskas autoistuminen
- Teollisuudelta ja satamalta vapautuvien rantojen viisas hyödyntäminen
- Nykyrakentamisen monotonisuus
- Raskas teollisuus ja asuminen rinnakkain
- Palveluiden ylläpito talouden ahtaassa kehyksessä

- ◆ Aikakauden rakennuksia

CITY BY THE SEA
KOTKA
MERIKAUPUNKI

SUOJELUTILANNE

Kotkan keskustan OYK 2018

SUOJELUTILANNE

Kotkan keskustan OYK 2018

Kaupunkiarkeologinen inventointi, Museovirasto

- Punaisella todennäköisesti säilynyt muinaisjäännös
- Sinisellä mahdollisesti säilynyt muinaisjäännös

Muinaisjäännökset, Museovirasto

- Muinaisjäännösalue
- Kiinteä muinaisjäännös, alue
- Kiinteä muinaisjäännös / Kiinteä muinaisjäännös, alakohde
- Muu arkeologinen kulttuuriperintökohde

SUOJELUTILANNE

Kotkan keskustan OYK 2018

Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, RKY, Museovirasto

- Rajaus perustuu valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaan museoviraston laatimaan valtakunnalliseen inventointiin. Alueen ominaispiirteet tulee säilyttää. Museoviranomaiselle tulee varata tilaisuus lausunnon antamiseen ennen rakentamista koskevan lupa-asian ratkaisemista.

SUOJELUTILANNE

Kotkan keskustan OYK 2018

Kotkan kansallinen kaupunkipuisto, KKP, Ympäristöministeriö

- Kaupunkipuistostatus vaalii siihen valittujen alueiden kulttuurihistoriaa ja luontoarvoja aktivoiden samalla alueet kaupunkilaisten virkistäytymiseen sekä hyvinvointiin.
- Puiston perustamispäätöksen ohessa on kaupunginvaltuusto hyväksynyt tavoitteen rakennussuojelusta suuren osan puistoon kuuluvien rakennusten osalta.

SUOJELUTILANNE

Kotkan keskustan OYK 2018

Nykyinen rakennussuojelu

- Mustalla asemakaavan suojelemat rakennukset
- Keltaisella asemakaavan suojelemat ympäristöt
- Punaisella kirkkolain suojaamat kirkot

SUOJELUTILANNE

Kotkan keskustan OYK 2018

Ehdotettu suojeleminen

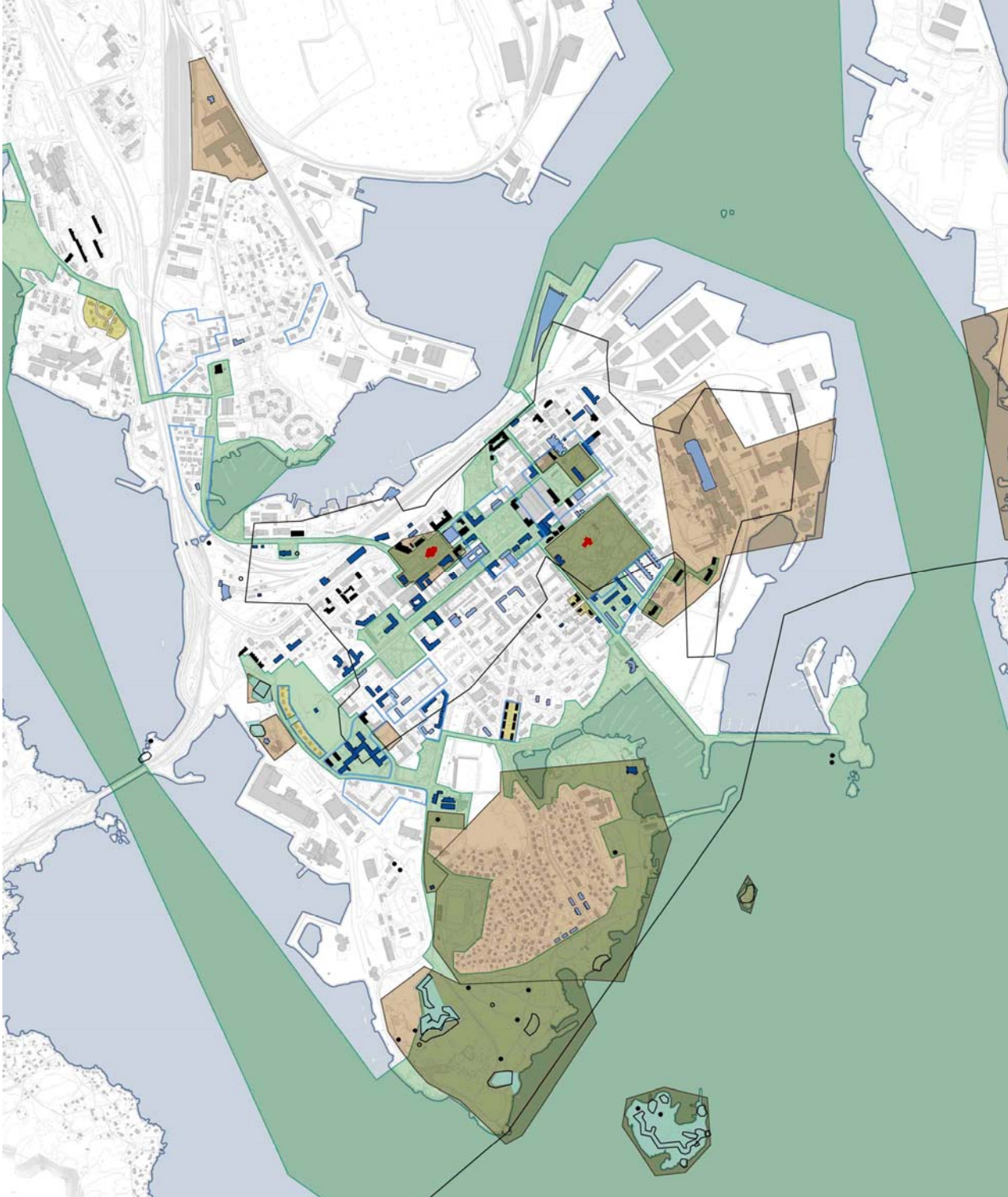
- Tumalla sinisellä uudet suojelettavaksi ehdotetut rakennukset
- Vaalealla sinisellä uudet merkittävät rakennukset
- Sinisellä rajauksella uudet arvokkaat alueet

SUOJELUTILANNE

Kotkan keskustan OYK 2018

**Nykyinen rakennussuojelu sekä rakennettujen
kulttuuriympäristöjen suojele**

KIITOS.

